IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 24. Issue 02. Noyabr ,2026

ZAXIRA (REZERV) KAPITALI HISOBI

Qo‘ziyeva Maftuna Otabek qizi
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
Buxgalteriya hisobi kafedrasi assistenti
otabekovnamaftuna46@gmail.com
Istamjonov Azamat Rustamovich
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
Bank-moliya fakulteti, MK-125 guruh talabasi
azamatistamjonovv@gmail.com
Safarov Sa’dulla Erkin o‘g‘li
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
Bank-moliya fakulteti, MK-125 guruh talabasi
aagghiknfaoaohbvvbnk@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.24484986

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada xo‘jalik yurituvchi subyektlarda zaxira (rezerv) kapitalining iqtisodiy mohiyati, uning shakllanish manbalari, buxgalteriya hisobida aks ettirilishi hamda undan foydalanish tartibi yoritilgan. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasida amalda bo‘lgan buxgalteriya hisobi milliy standartlari asosida rezerv kapitalini hisobga olish, tegishli hisobvaraqlarda operatsiyalarni qayd etish va moliyaviy hisobotda aks ettirish masalalari tahlil qilingan. Mavzu doirasida amaliy misollar va buxgalteriya yozuvlari keltirilib, rezerv kapitali hisobini takomillashtirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqilgan

Tayanch so’zlar: zaxira kapitali, rezerv fondi, xususiy kapital, taqsimlanmagan foyda, qayta baholash, buxgalteriya hisobi, moliyaviy barqarorlik, moliyaviy hisobot, hisobvaraqlar rejasi, foyda.

Аннотация:

В данной статье рассматриваются экономическая сущность резервного капитала хозяйствующих субъектов, источники его формирования, порядок отражения в бухгалтерском учете и направления использования. На основе действующих национальных стандартов бухгалтерского учета Республики Узбекистан анализируются особенности учета резервного капитала, отражения соответствующих операций на бухгалтерских счетах и представления информации в финансовой отчетности. Приводятся практические примеры бухгалтерских проводок и предлагаются направления совершенствования учета резервного капитала.

Ключевые слова: резервный капитал, резервный фонд, собственный капитал, нераспределенная прибыль, переоценка, бухгалтерский учет, финансовая устойчивость, финансовая отчетность, план счетов, прибыль.

Abstract

This article examines the economic essence of reserve capital in business entities, its sources of formation, accounting procedures and methods of utilization. Based on the applicable National Accounting Standards of the Republic of Uzbekistan, the article analyzes the recognition of reserve capital, the recording of related transactions in accounting accounts and the presentation of information in financial statements. Practical accounting examples are provided, together with recommendations for improving reserve capital accounting.

Keywords: reserve capital, reserve fund, equity, retained earnings, revaluation, accounting, financial stability, financial statements, chart of accounts, profit.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalarning moliyaviy barqarorligini ta’minlash, mavjud iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish va kutilmagan moliyaviy yo‘qotishlarning salbiy ta’sirini kamaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Har qanday xo‘jalik yurituvchi subyekt o‘z faoliyati davomida turli iqtisodiy xavf-xatarlar, bozor talabining o‘zgarishi, mahsulot tannarxining oshishi, moliyaviy natijalarning pasayishi va boshqa kutilmagan holatlarga duch kelishi mumkin. Bunday sharoitda korxonaning o‘z mablag‘lari tarkibida shakllantiriladigan zaxira kapitali muhim moliyaviy manbalardan biri hisoblanadi.

Zaxira kapitali korxonaning xususiy kapitali tarkibiga kiruvchi muhim element bo‘lib, u asosan ta’sis hujjatlari va qonunchilik talablariga muvofiq shakllantiriladi. Uning asosiy vazifasi korxonaning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash, ayrim zararlarni qoplash va belgilangan boshqa maqsadlarni moliyalashtirishdan iborat. Zaxira kapitalining mavjudligi korxonaning moliyaviy imkoniyatlarini kengaytiradi hamda uning kreditorlar, investorlar va boshqa manfaatdor tomonlar oldidagi ishonchliligini oshirishga xizmat qiladi.

Buxgalteriya hisobi tizimida zaxira kapitali to‘g‘risidagi ma’lumotlarni to‘g‘ri shakllantirish alohida ahamiyatga ega. Chunki ushbu ma’lumotlar korxonaning moliyaviy holati, xususiy kapital tarkibi va moliyaviy barqarorligini baholashda muhim axborot manbai hisoblanadi. Zaxira kapitalining noto‘g‘ri hisobga olinishi moliyaviy hisobot ko‘rsatkichlarining buzilishiga, korxona kapitali to‘g‘risidagi ma’lumotlarning noto‘g‘ri shakllanishiga olib kelishi mumkin.

O‘zbekiston Respublikasida buxgalteriya hisobini yuritish tegishli qonunchilik hujjatlari va milliy standartlar asosida amalga oshiriladi. Xususan, 2025-yil 1-yanvardan kuchga kirgan 21-sonli BHMSda rezerv kapitalini hisobga olish uchun 8500-guruh hisobvaraqlari belgilangan. Mazkur standartda 8510 — uzoq muddatli aktivlarni qayta baholash bo‘yicha tuzatishlar, 8520 — rezerv kapitali (fondi), 8530 — tekinga olingan mulk hisobvaraqlari nazarda tutilgan.

Maqolaning maqsadi: zaxira kapitalining iqtisodiy mazmunini ochib berish, uni shakllantirish va undan foydalanish tartibini o‘rganish, buxgalteriya hisobida aks ettirish mexanizmlarini tahlil qilish hamda ushbu yo‘nalishda mavjud hisob amaliyotini takomillashtirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

ASOSIY QISM

1. Zaxira (rezerv) kapitalining iqtisodiy mohiyati va uning korxona moliyaviy barqarorligini ta’minlashdagi o‘rni

Zaxira kapitali — bu xo‘jalik yurituvchi subyektning xususiy kapitali tarkibida shakllantiriladigan, muayyan moliyaviy maqsadlarga yo‘naltirilgan kapital manbai hisoblanadi. U korxonaning moliyaviy xavfsizligini ta’minlash, faoliyat davomida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan zararlarni qoplash va moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash uchun xizmat qiladi.

Korxona kapitali uning faoliyatini moliyalashtirishning asosiy manbalaridan biridir. Xususiy kapital tarkibiga ustav kapitali, qo‘shilgan kapital, rezerv kapitali, sotib olingan xususiy aksiyalar va taqsimlanmagan foyda kiradi. Ushbu elementlarning har biri korxonaning moliyaviy holatini ifodalashda o‘ziga xos ahamiyatga ega.

Zaxira kapitalining boshqa kapital elementlaridan asosiy farqi uning maxsus maqsadlar uchun shakllantirilishi va undan foydalanish tartibining oldindan belgilanishidir. Masalan, ustav kapitali ta’sischilar tomonidan korxona faoliyatini boshlash uchun kiritilgan mablag‘larni ifodalasa, rezerv kapitali korxonaning moliyaviy imkoniyatlarini qo‘llab-quvvatlash uchun shakllantiriladi.

Zaxira kapitalining iqtisodiy ahamiyati quyidagi yo‘nalishlarda namoyon bo‘ladi:

1. korxonaning moliyaviy barqarorligini ta’minlaydi. Korxona faoliyatida zarar yuzaga kelgan hollarda, qonunchilik va ta’sis hujjatlarida belgilangan tartibda rezerv kapitalidan foydalanish mumkin.
2. korxonaning to‘lov qobiliyatini qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiladi. Moliyaviy natijalar yomonlashgan sharoitda rezerv kapitalining mavjudligi korxonaning o‘z mablag‘lari tarkibidagi moliyaviy zaxiralarni ko‘rsatadi.
3. investorlar va kreditorlar uchun ishonch omili hisoblanadi. Korxonada yetarli rezerv kapitalining mavjudligi uning moliyaviy xavflarga nisbatan tayyorgarligini ifodalaydi.
4. uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini amalga oshirishda muhim ahamiyatga ega. Korxona o‘z moliyaviy siyosatida rezervlarni shakllantirish orqali kelgusidagi ehtimoliy yo‘qotishlarga tayyorgarlik ko‘radi.

Shuni ta’kidlash lozimki, rezerv kapitali alohida bank hisobvarag‘ida saqlanadigan pul mablag‘i bilan aynan bir tushuncha emas. U buxgalteriya balansida xususiy kapital tarkibida aks ettiriladigan manbadir. Demak, rezerv kapitalining shakllanishi korxona pul mablag‘larining aynan shu summaga ko‘payganligini anglatmaydi.

Masalan, korxonaning taqsimlanmagan foydasidan 50 million so‘m rezerv kapitaliga yo‘naltirilsa, bu operatsiya korxona jami xususiy kapitalini avtomatik ravishda oshirmaydi. Faqat xususiy kapital tarkibidagi taqsimlanmagan foyda kamayadi va rezerv kapitali ko‘payadi.

Shu jihatdan rezerv kapitalini korxona moliyaviy resurslarining ichki taqsimlanish shakli sifatida ham baholash mumkin.

2. Zaxira kapitalini shakllantirish manbalari va ularning xususiyatlari

Zaxira kapitali turli manbalar hisobidan shakllanishi mumkin. Uning shakllanish tartibi korxonaning tashkiliy-huquqiy shakli, qonunchilik talablari, ustav hujjatlari va hisob siyosatiga bog‘liq. O‘zbekiston Respublikasi 21-sonli BHMSning 353-bandiga muvofiq, rezerv kapitali

tarkibida foyda hisobidan shakllantiriladigan rezervlar, mulkni qayta baholash natijasida yuzaga keladigan rezervlar va pul mablag‘laridan tashqari tekinga olingan mulklar bo‘yicha ma’lumotlar umumlashtiriladi.

Zaxira kapitalini shakllantirishning asosiy manbalari quyidagilardan iborat:

1. Taqsimlanmagan foyda hisobidan shakllantirish.

Bu rezerv kapitalini shakllantirishning asosiy usullaridan biridir. Korxona hisobot davrida sof foyda olgan taqdirda, uning muayyan qismini ta’sis hujjatlarida belgilangan tartibda rezerv fondiga yo‘naltirishi mumkin.

Masalan, korxonaning yil yakunidagi sof foydasi 200 million so‘mni tashkil etdi. Ta’sis hujjatlarida sof foydaning 5 foizini rezerv kapitaliga yo‘naltirish belgilangan bo‘lsa, rezerv kapitaliga quyidagi summa ajratiladi:

200 000 000 × 5% = 10 000 000 so‘m.

Mazkur operatsiya natijasida korxonaning rezerv kapitali 10 million so‘mga oshadi.

2. Uzoq muddatli aktivlarni qayta baholash hisobidan shakllantirish.

Korxona balansida mavjud asosiy vositalar va boshqa uzoq muddatli aktivlarning qiymati qayta baholanishi mumkin. Qayta baholash natijasida aktiv qiymatining oshishi ayrim shartlarda rezerv kapitalining ko‘payishiga olib keladi.

Masalan, korxonaga tegishli bino qayta baholash natijasida 120 million so‘mga qimmatlashdi. Bunda qayta baholash summasi 8510-hisobvaraqda aks ettiriladi.

Buxgalteriya yozuvi:

Debet 0120 — 120 000 000 so‘m;

Kredit 8510 — 120 000 000 so‘m.

Mazkur operatsiya asosiy vositaning balans qiymatini va qayta baholash rezervini oshiradi.

3. Tekinga olingan mulklar hisobidan shakllantirish.

Korxona ayrim hollarda boshqa tashkilotlar, davlat organlari yoki boshqa shaxslar tomonidan tekinga berilgan mol-mulkni qabul qilishi mumkin. Tegishli talablar bajarilgan hollarda bunday mulklarning qiymati 8530-hisobvaraqda hisobga olinadi.

Masalan, korxona 80 million so‘mlik uskunani tekinga oldi. Uskunaning qiymati tegishli hujjatlar asosida aniqlanib, quyidagi yozuv amalga oshiriladi:

Debet 0130 — 80 000 000 so‘m;

Kredit 8530 — 80 000 000 so‘m.

Bunda tekinga olingan mulkning soliqqa tortilishi alohida ravishda soliq qonunchiligi asosida baholanadi.

Shuni alohida ta’kidlash kerakki, zaxira kapitalini shakllantirishning barcha manbalari bir xil iqtisodiy mazmunga ega emas. Foyda hisobidan shakllantiriladigan rezerv, qayta baholash natijasida vujudga keladigan rezerv va tekinga olingan mulk o‘zining kelib chiqishi hamda keyingi hisobga olinishi bilan farqlanadi.

Shu sababli korxonalar rezerv kapitalining har bir turini alohida hisobga olishi, uning shakllanish manbalarini hujjatlar bilan tasdiqlashi va foydalanish tartibiga rioya etishi zarur.

3. Zaxira kapitalining buxgalteriya hisobini tashkil etish va tegishli hisobvaraqlarda aks ettirish tartibi

Zaxira kapitalining buxgalteriya hisobi O‘zbekiston Respublikasida amalda bo‘lgan 21-sonli BHMS asosida tashkil etiladi. Mazkur standart xo‘jalik yurituvchi subyektlarda hisobvaraqlar rejasini qo‘llash va moliyaviy-xo‘jalik operatsiyalarini buxgalteriya hisobida aks ettirish tartibini belgilaydi.

2025-yil 1-yanvardan kuchga kirgan 21-sonli BHMSga muvofiq rezerv kapitalini hisobga olish uchun 8500-guruh hisobvaraqlari qo‘llaniladi.

Ushbu guruh quyidagi hisobvaraqlardan iborat:

Hisobvaraq	Hisobvaraq nomi
8500	Rezerv kapitali
8510	Uzoq muddatli aktivlarni qayta baholash bo‘yicha tuzatishlar
8520	Rezerv kapitali (fondi)
8530	Tekinga olingan mulk

8510-hisobvaraq uzoq muddatli aktivlarni qayta baholash natijasida yuzaga keladigan o‘zgarishlarni hisobga olish uchun mo‘ljallangan. Ushbu hisobvaraqning kreditida aktiv qiymatining oshishi natijasida yuzaga kelgan rezervlar aks ettiriladi. Aktiv qiymati avvalgi qayta baholash natijasida shakllangan miqdor doirasida kamayganda esa hisobvaraq debetlanadi.

8520-hisobvaraq korxona tomonidan ta’sis hujjatlari va qonunchilikka muvofiq shakllantirilgan rezerv kapitali fondining holati va harakati to‘g‘risidagi ma’lumotlarni umumlashtiradi.

8530-hisobvaraq esa korxona tomonidan tekinga olingan mol-mulklar bo‘yicha ma’lumotlarni hisobga olish uchun foydalaniladi.

Mazkur hisobvaraqlar passiv xususiyatga ega bo‘lib, ularning ko‘payishi kreditda, kamayishi esa debetda aks ettiriladi.

Rezerv kapitalining buxgalteriya hisobida aks ettirilishiga quyidagi misollarni keltirish mumkin.

1-misol. Taqsimlanmagan foyda hisobidan rezerv kapitalini shakllantirish.

Korxonaning taqsimlanmagan foydasi 150 million so‘mni tashkil etadi. Ta’sis hujjatlariga muvofiq, 15 million so‘m rezerv kapitaliga yo‘naltirilishi belgilangan.

Buxgalteriya provodkasi:

Debet	Kredit	Summa
8710	8520	15 000 000

Ushbu yozuv natijasida hisobot davrining taqsimlanmagan foydasi kamayadi va rezerv kapitali ko‘payadi.

2-misol. Asosiy vositani qayta baholash natijasida rezerv kapitalining ko‘payishi.

Korxona balansidagi ishlab chiqarish uskunasi qayta baholash natijasida 45 million so‘mga oshirildi.

Buxgalteriya provodkasi:

Debet	Kredit	Summa
0130	8510	45 000 000

3-misol. Tekinga olingan asosiy vositani hisobga olish.

Korxona boshqa tashkilotdan 60 million so‘mlik asosiy vositani tekinga oldi.

Buxgalteriya provodkasi:

Debet	Kredit	Summa
0130	8530	60 000 000

Keltirilgan misollar rezerv kapitalining turli manbalar hisobidan shakllanish mexanizmini ko‘rsatadi.

Buxgalteriya hisobini to‘g‘ri tashkil etish uchun har bir operatsiya tegishli birlamchi hujjatlar bilan tasdiqlanishi kerak. Jumladan, foydani rezervga yo‘naltirishda ta’sischilar yoki vakolatli boshqaruv organining qarori, qayta baholashda baholash hujjatlari, tekinga olingan mulklarda esa qabul qilish-topshirish hujjatlari muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, korxona hisob siyosatida rezerv kapitalining turlari, ularni hisobga olish tartibi, analitik hisob yuritish va moliyaviy hisobotda aks ettirish mexanizmlarini aniq belgilashi lozim.

4. Zaxira kapitalidan foydalanish tartibi va uning buxgalteriya hisobidagi aks ettirilishi

Zaxira kapitalini shakllantirish bilan bir qatorda undan belgilangan maqsadlarda foydalanish ham muhim hisoblanadi. Korxonada rezerv kapitali mavjud bo‘lishi uning mablag‘laridan istalgan vaqtda va istalgan maqsadda foydalanish mumkinligini anglatmaydi.

Rezerv kapitalidan foydalanish tartibi qonunchilik hujjatlari va korxonaning ta’sis hujjatlarida belgilangan talablar asosida amalga oshiriladi. 21-sonli BHMSning 356-bandida 8520-hisobvaraqda aks ettiriladigan rezerv kapitali mablag‘lari tashkilot zararlarini qoplash va boshqa qoplash manbalari bo‘lmagan boshqa maqsadlarga sarflanishi mumkinligi belgilangan.

Zaxira kapitalidan foydalanishning asosiy yo‘nalishlari quyidagilardan iborat:

1. korxona faoliyatida yuzaga kelgan zararlarni qoplash;
2. qonunchilik va ta’sis hujjatlarida nazarda tutilgan majburiyatlarni bajarish;
3. ayrim tashkiliy-huquqiy shakllarda imtiyozli aksiyalar bo‘yicha dividendlarni hisoblash;
4. korxona tugatilishi yoki qayta tashkil etilishi bilan bog‘liq qonuniy hisob-kitoblarni amalga oshirish.

Masalan, korxona hisobot davrida 30 million so‘m zarar ko‘rdi. Korxonaning ta’sis hujjatlari va tegishli qarorlar asosida ushbu zararni rezerv kapitali hisobidan qoplashga ruxsat berilgan.

Buxgalteriya provodkasi:

Debet 8520 — 30 000 000 so‘m;

Kredit tegishli zarar hisobvarag‘i — amaldagi hisobvaraqlar rejasi va operatsiyaning mazmuniga muvofiq.

Bunda zarar qaysi davrga tegishli ekanligi, uni qoplash uchun qaysi hisobvaraqdan foydalanilishi va korxona tomonidan qabul qilingan qarorlar hisobga olinishi kerak.

Rezerv kapitalidan foydalanish jarayonida muhim masalalardan biri uning harakati ustidan nazoratni tashkil etishdir. Buning uchun buxgalteriya bo‘limi rezerv kapitalining boshlang‘ich

qoldig‘i, hisobot davrida shakllangan summalar, foydalanilgan mablag‘lar va yakuniy qoldiqni muntazam tahlil qilib borishi zarur.

Rezerv kapitalidan foydalanishning iqtisodiy samaradorligi uning korxona moliyaviy barqarorligiga ta’siri bilan baholanadi. Agar rezerv kapitali oqilona shakllantirilsa va maqsadli foydalanilsa, u korxonaning kutilmagan moliyaviy qiyinchiliklarga bardosh berish imkoniyatini oshiradi. Biroq rezerv kapitalini asossiz ravishda sarflash yoki uning hisobini noto‘g‘ri yuritish korxonaning moliyaviy holati to‘g‘risidagi axborotlarning ishonchliligini pasaytirishi mumkin. Shu bois har qanday foydalanish operatsiyasi hujjatlashtirilishi va vakolatli shaxslar tomonidan tasdiqlanishi lozim.

5. Zaxira kapitali hisobini takomillashtirish va moliyaviy hisobotda aks ettirish masalalari

Bugungi kunda korxonalarda buxgalteriya hisobini raqamlashtirish, moliyaviy axborotlarning shaffofligini oshirish va xalqaro standartlarga moslashtirish jarayonlari zaxira kapitali hisobini ham takomillashtirishni talab qilmoqda. Zaxira kapitali hisobini takomillashtirish uchun, avvalo, uning shakllanish manbalari bo‘yicha aniq va tizimli analitik hisobni tashkil etish zarur. Amaliyotda ayrim korxonalarda rezerv kapitalining umumiy summasi hisobga olinadi, biroq uning qaysi manba hisobidan shakllangani va qanday maqsadlarda ishlatilgani yetarli darajada tahlil qilinmaydi.

Bunday holatlarni bartaraf etish uchun quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin.

Birinchi taklif — analitik hisobni kengaytirish.

Rezerv kapitalining har bir turi bo‘yicha alohida analitik hisob yuritish maqsadga muvofiq. Masalan, qayta baholash rezervi, foyda hisobidan shakllantirilgan rezerv va tekinga olingan mulklar bo‘yicha ma’lumotlar alohida guruhlanishi lozim.

Ikkinchi taklif — hisob siyosatini takomillashtirish.

Korxonaning hisob siyosatida rezerv kapitalini shakllantirish, undan foydalanish, hujjatlashtirish va nazorat qilish tartibi aniq belgilanishi zarur. Bu hisob operatsiyalarida yagona yondashuvni ta’minlaydi.

Uchinchi taklif — raqamli texnologiyalardan foydalanish.

Buxgalteriya dasturlarida rezerv kapitali hisobvaraqlari bo‘yicha avtomatlashtirilgan nazorat mexanizmlarini joriy etish maqsadga muvofiq. Bu xatolarni kamaytiradi va hisob ma’lumotlarini tezkor tahlil qilish imkonini beradi.

To‘rtinchi taklif — ichki audit tizimini kuchaytirish.

Rezerv kapitalining shakllanishi va sarflanishi bo‘yicha ichki tekshiruvlar o‘tkazilishi, operatsiyalarning qonunchilik va ta’sis hujjatlariga muvofiqligi baholanishi lozim.

Beshinchi taklif — moliyaviy tahlilni rivojlantirish.

Korxonada rezerv kapitalining xususiy kapitaldagi ulushi, uning yillar davomida o‘zgarishi va moliyaviy barqarorlikka ta’sirini tahlil qilish zarur.

Rezerv kapitalining xususiy kapital tarkibidagi ulushini quyidagi formula orqali aniqlash mumkin:

Rezerv kapitali ulushi = (Rezerv kapitali / Jami xususiy kapital) × 100%.

Masalan, korxonaning jami xususiy kapitali 1 milliard so‘m, rezerv kapitali esa 150 million so‘m bo‘lsa:

(150 000 000 / 1 000 000 000) × 100 = 15%.

Demak, rezerv kapitali korxonaning jami xususiy kapitalining 15 foizini tashkil etadi.

Ushbu ko‘rsatkichni boshqa moliyaviy ko‘rsatkichlar bilan birgalikda tahlil qilish korxonaning moliyaviy xavfsizligi va kapital tarkibini baholash imkonini beradi.

Moliyaviy hisobotda rezerv kapitali xususiy kapital tarkibida tegishli moddalarda aks ettiriladi. Hisobot foydalanuvchilari rezerv kapitalining miqdori, o‘zgarishi va shakllanish manbalari haqida yetarli ma’lumotga ega bo‘lishi kerak.

Shuningdek, aktivlarni qayta baholash natijasida shakllangan rezerv bilan foyda hisobidan tashkil etilgan rezervning iqtisodiy mohiyati farqlanishi lozim. Chunki ularning shakllanishi, foydalanish tartibi va moliyaviy hisobotdagi ahamiyati bir xil emas. Umuman olganda, rezerv kapitali hisobini takomillashtirish korxonaning moliyaviy intizomini kuchaytiradi, buxgalteriya axborotlarining ishonchliligini oshiradi va boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zarur ma’lumotlarni shakllantir

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Zaxira (rezerv) kapitali korxonaning xususiy kapitali tarkibidagi muhim elementlardan biri bo‘lib, uning moliyaviy barqarorligini ta’minlash, ehtimoliy zararlarni qoplash va kelgusidagi moliyaviy xavflarni kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada olib borilgan tahlillar asosida quyidagi xulosalarga kelsak:

1. zaxira kapitali korxonaning moliyaviy mustaqilligi va barqarorligini mustahkamlovchi manba hisoblanadi. Uning mavjudligi korxonaga moliyaviy qiyinchiliklarni bartaraf etishda qo‘shimcha imkoniyat yaratadi.
2. zaxira kapitali turli manbalar hisobidan shakllanishi mumkin. Bular taqsimlanmagan foyda, uzoq muddatli aktivlarni qayta baholash natijalari va tekinga olingan mulklardir. Ushbu manbalarning har biri alohida iqtisodiy mazmunga ega bo‘lib, ularni buxgalteriya hisobida to‘g‘ri tasniflash talab etiladi.
3. O‘zbekiston Respublikasida rezerv kapitali hisobini yuritishda 2025-yil 1-yanvardan kuchga kirgan 21-sonli BHMS muhim me’yoriy asos hisoblanadi. Mazkur standartda rezerv kapitali bilan bog‘liq operatsiyalarni aks ettirish uchun 8510, 8520 va 8530-hisobvaraqlari belgilangan.
4. rezerv kapitalining shakllanishi va undan foydalanish jarayonida birlamchi hujjatlarning to‘g‘ri rasmiylashtirilishi, tegishli qarorlarning mavjudligi hamda buxgalteriya yozuvlarining qonunchilikka muvofiqligi ta’minlanishi zarur.
5. rezerv kapitali hisobini takomillashtirish uchun analitik hisobni rivojlantirish, raqamli texnologiyalardan foydalanish, ichki auditni kuchaytirish va moliyaviy tahlil usullarini keng qo‘llash maqsadga muvofiq.

Zaxira kapitali korxonaning nafaqat buxgalteriya hisobidagi alohida ko‘rsatkichidir, balki uning moliyaviy xavfsizligi va uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini qo‘llab-quvvatlovchi muhim iqtisodiy vositadir. Shu sababli har bir xo‘jalik yurituvchi subyekt rezerv kapitalini shakllantirish, hisobga olish va undan foydalanish jarayonlariga mas’uliyat bilan yondashishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining 2016-yil 13-apreldagi O‘RQ-404-sonli “Buxgalteriya hisobi to‘g‘risida”gi Qonuni. — Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. https://lex.uz/docs/-2931253
2. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirining 2024-yil 14-noyabrdagi 191-son buyrug‘i bilan tasdiqlangan, 2024-yil 27-dekabrda 3593-son bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan 21-sonli BHMS “Xo‘jalik yurituvchi subyektlarda buxgalteriya hisobining hisobvaraqlar rejasi va uni qo‘llash bo‘yicha yo‘riqnoma”. — https://lex.uz/uz/acts/-7282737
3. O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi. O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 30-dekabrdagi O‘RQ-599-son Qonuni. — https://lex.uz/docs/-4674902
4. O‘zbekiston Respublikasi “Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to‘g‘risida”gi Qonuni. 2014-yil 6-may, O‘RQ-370-son. — https://lex.uz
5. O‘zbekiston Respublikasi “Mas’uliyati cheklangan jamiyatlar to‘g‘risida”gi Qonuni. 2001-yil 6-dekabr, 310-II-son. — https://lex.uz
6. Karimov A.A., Islomov F.R., Avloqulov A.Z. Buxgalteriya hisobi. Darslik. — Toshkent: Sharq.
7. G‘ulomova F.G‘. Buxgalteriya hisobini mustaqil o‘rganish uchun qo‘llanma. — Toshkent.
8. O‘zbekiston Respublikasi buxgalteriya hisobi milliy standartlari va ularni qo‘llash bo‘yicha uslubiy materiallar.
9. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligining buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotga oid me’yoriy-uslubiy materiallari. — https://imv.uz
10. International Accounting Standards Board (IASB). International Financial Reporting Standards (IFRS). — https://www.ifrs.org
11. IFRS Foundation. IAS 1 — Presentation of Financial Statements. — https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-1-presentation-of-financial-statements/